

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Висвітлено окремі методичні підходи до аналізу ефективності використання капіталу підприємства та здійснено їх доповнення власною структурно-логічною послідовністю. Обґрунтовано необхідність застосування методик, що сприяють комплексному аналізу використання капіталу підприємства.

Постановка проблеми

Складовою основних теоретичних засад реформування економіки є конкретизація, доповнення та удосконалення існуючих методичних підходів аналізу ефективності використання капіталу підприємства. Традиційне висвітлення зазначеного питання стало однією з причин неповного оцінювання результатів діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретико-методичні аспекти аналізу ефективності використання капіталу підприємства висвітлено у працях науковців: М. Д. Білика, В. Т. Долі, Є. В. Мниха, М. Я. Коробова, Т. С. Новашиної, Г. В. Савицької, Г. В. Шадріна, Г. О. Швиданенка, А. Д. Шеремета та ін. Однак, методичним підходам, що сприяють дослідженню ефективності використання капіталу як з позиції власників підприємства, так і з погляду держави, споживачів продукції, послуг сільськогосподарських підприємств у наукових працях приділено недостатньо уваги.

Метою дослідження є пошук напрямів удосконалення та доповнення існуючих підходів аналізу ефективності використання капіталу підприємств новими методичними інструментами.

Об'єкт та методика досліджень

Об'єктом дослідження є методичні аспекти аналізу ефективності використання капіталу сільськогосподарських підприємств.

Системний метод наукового пізнання дозволив розглянути і проаналізувати існуючі підходи аналізу ефективності використання капіталу у взаємозв'язку та взаємозалежності, а прийоми абстрактно-логічного методу, зокрема методи індукції і дедукції, аналізу і синтезу та співставлення явищ – здійснити систематизацію окремих понять, визначити ефективність використання капіталу, сформулювати висновки і пропозиції.

Результати досліджень

Ефективність використання капіталу стає одним з головних чинників підприємницького успіху.

С.В. Мочерний трактує «ефективність» як здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, які забезпечили цей результат [5, с. 508].

Аналіз ефективності використання капіталу сільськогосподарських підприємств повинен віддзеркалювати інформацію про рух, структуру, динаміку та інші чинники, що впливають на його формування та використання, а також визначення впливу вищенаведених елементів на результати господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Зважаючи на зазначені аспекти, необхідно застосовувати методологію, побудовану на принципах системності і комплексності. Найбільш комплексного характеру застосування набула методика А.Д. Шеремета, яка включає шість етапів здійснення комплексного аналізу:

- а) вивчення досліджуваного підприємства як системи, з притаманними їй цілями та умовами функціонування;
- б) визначення системи аналітичних та синтетичних показників;
- в) зображення системи у вигляді схеми;
- г) класифікація факторів і показників, конкретизація взаємозв'язків між ними;
- д) формування моделі, основууючись на попередні етапи;
- е) проведення комплексного аналізу з використанням розробленої моделі [1, с. 86].

Базову логарифмічну схему здійснення комплексного аналізу капіталу підприємств запропоновано М.Д. Білик:

- а) постановка цільової функції;
- б) формування первинної фінансової інформації;
- в) формування та реалізація алгоритму обробки фінансової інформації;
- г) виявлення результатів та формування узагальнюючих показників;
- д) розробка сценаріїв підтримки та всебічного розвитку економічного потенціалу підприємств [2, с. 557].

Певний внесок у розробку структурно-логічного алгоритму аналізу капіталу вніс Є.В. Мних. Зміст запропонованої ним методики контрольно-аналітичного дослідження капіталу полягає у такому:

- а) формування цілей і задач;
- б) визначення об'єктів дослідження;
- в) вибір системи показників аналізу (контролю);
- г) розробка рекомендацій щодо послідовності і періодичності досліджень;
- д) інтерпретація методів і способів аналізу (контролю);
- е) формування інформаційного забезпечення аналізу (контролю);
- є) рекомендації щодо організації аналізу (контролю);

ж) вибір засобів автоматизованої обробки економічної інформації;

з) узагальнення результатів аналізу (контролю).

и) коло споживачів результатів аналізу (контролю) [4, с. 57].

Запропонований алгоритм може бути розглянутий в якості організаційної структури розробки методики аналізу показників ефективності використання капіталу підприємств. На нашу думку більш практичну системну і взаємопов'язану методику ефективності використання капіталу запропонувала російський науковець Г.В. Шадріна:

а) розрахунок динаміки якісних показників використання ресурсів;

б) розрахунок співвідношень приросту ресурсів порівняно з приростом обсягу виробництва;

в) визначення впливу інтенсивності виробництва на приріст обсягу виробленої продукції;

г) розрахунок відносної економії ресурсів;

д) здійснення комплексної оцінки інтенсивності виробництва [9, с. 91].

Значну увагу щодо вивчення питань важливості інформації та різноманітності підходів до оцінки ефективності використання капіталу приділяє у своїх працях Г.В. Савицька. За її твердженнями, загальна оцінка ефективності використання сукупного капіталу здійснюється на підставі показника рівня рентабельності сукупного капіталу. При цьому, даний показник може розраховуватися залежно від типу сторін, для яких він розраховується (інвестори, держава, власники, кредитори) [7, с. 532–533]. Дане твердження обумовлює питання доцільності та правильності аналізу оцінки ефективності використання капіталу з урахуванням позицій кожної сторони. Результативність діяльності підприємств повинна носити характер пропорційного розподілу вигоди для власників, кредиторів, держави та інших сторін, що є взаємопов'язаними складовими, суб'єктами макроекономічного грошового обороту. Однобічні корисливі переваги провадження господарської діяльності можливі лише на певний, здебільшого короткотерміновий період, оскільки основою ефективного функціонування господарюючих суб'єктів є кругообіг капіталу за всіма взаємопов'язаними ланками, з послідуочим розподілом і відшкодуванням понесених витрат й очікуваних вигід. Звідси постає питання доцільності аналізу та оцінки ефективності використання капіталу з врахуванням економічних та фінансових аспектів. Згадані вимоги висвітлено у методиці Т.С. Новашіна. Основні етапи даної методики формуються у такій послідовності:

а) аналіз витрат і доходів підприємства;

б) аналіз показників прибутковості;

в) аналіз та оцінка операційного важеля;

г) оцінка дивідендного доходу;

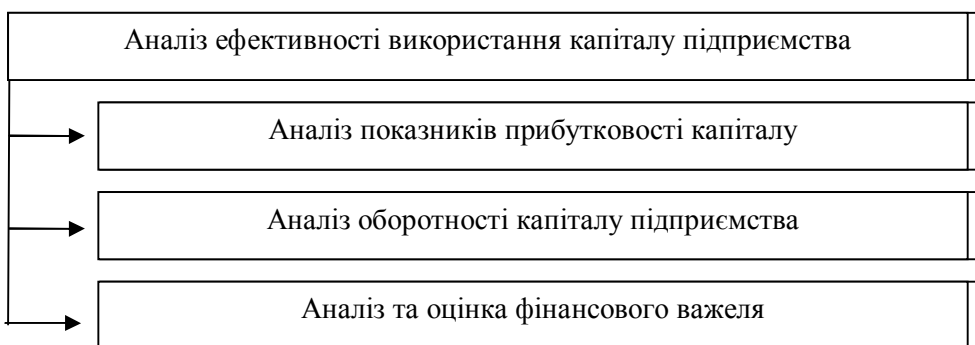
д) аналіз показників ділової активності;

е) аналіз рівня рентабельності діяльності;

є) аналіз фінансового важеля [6, с. 76–145].

Проведений аналіз різних методик ефективності використання капіталу відзеркалює існування окремих частин та елементів комплексної методики, що не у повній мірі забезпечує досягнення поставлених завдань аналізу ефективності використання капіталу підприємств. На нашу думку, розглянуті методики слід доповнити деякими елементами, зокрема структурним аналізом капіталу, аналізом авансування капіталу, аналізом факторів, що впливають на розміщення та використання капіталу. Крім цього, зважаючи на підходи системності та комплексності, наведені вище частини слід розмістити, об'єднати і взаємопов'язати у логічній послідовності.

На основі висвітлених окремих частин та елементів й використовуючи підходи системності і комплексності, методику аналізу ефективності використання капіталу пропонуємо здійснювати за такими напрямками (рис. 1).

Рис. 1. Узагальнена схема здійснення аналізу ефективності використання капіталу підприємств

Джерело: власні дослідження.

Запропонований алгоритм аналізу ефективності використання капіталу підприємств сприятиме можливості отримання необхідної аналітичної інформації, виявленню взаємозв'язків між факторними та результативними показниками, що слугуватиме основою для побудови економіко-математичної моделі підвищення ефективності використання капіталу підприємств.

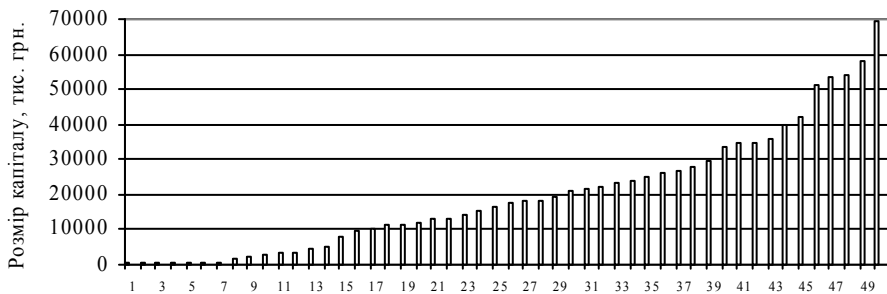
Визначальними факторами ефективності діяльності окремого підприємства є його капіталозабезпеченість та якість управління щодо використання цього капіталу. Капітал як вартість, яка спроможна створювати додану вартість, за різних умов внутрішнього середовища здатний приносити різний економічний ефект. Визначальними показниками такого ефекту є загальний розмір капіталу та отриманого чистого прибутку, рівень рентабельності, обсяг валового доходу тощо.

Одним з методів відображення адекватної оцінки стану капіталозабезпеченості та ефективності використання капіталу є аналіз аналітичних даних сільськогосподарських підприємств, відібраних у

репрезентивну (представницьку) вибірку. Оскільки чисельність сільськогосподарських підприємств Житомирщини, які представляють генеральну сукупність, у 2012 р. становила 366 одиниць, різних за організаційно-правовими формами, вдалим методом вибірки, спроможним забезпечити цілеспрямований підхід, виступає квотна вибірка. Дана вибірка за структурою одиниць відповідно досліджуваних характеристик відповідає структурі генеральної сукупності.

Використовуючи емпіричні дані квотної вибірки, проведеної способом безповторного відбору, було проаналізовано ефективність використання капіталу 50 сільськогосподарських підприємств Житомирської області. Вибірку сформовано за рахунок підприємств різних районів та природно-екологічних зон, а саме: 11 підприємств Попільнянського, 23 – Новоград-Волинського, 16 – Овруцького районів. Структура підприємств квотної вибірки за організаційно-правовими формами відповідає структурі підприємств Житомирщини: 44 % – господарські товариства, 50 % – приватні підприємства, 4 % – фермерські господарства (середні і великі), 2 % – виробничі кооперативи.

При цьому, до вибірки потрапили підприємства, різні за розміром, вартістю капіталу, співвідношенням між власними та запозиченими джерелами формування та іншими показниками. Ранжирований ряд розподілу вартості капіталу відібраних господарств та оцінка типу його формування (абсолютний, нормальний, нестійкий і кризовий) дали змогу виявити інтенсивність зміни вартості капіталу та виокремити наближені межі досліджуваних груп (рис. 2).

Рис. 2. Ранжирований ряд розподілу сільськогосподарських підприємств вибірки за обсягом капіталу

Джерело: власні дослідження.

Наведений графік ілюструє незначну відмінність у розмірі капіталу у переважній більшості обстежених господарств і лише 10 % з них вирізняються наявністю великого капіталу.

Графічне відтворення та визначені за формулою Стерджесса необхідна кількість груп сформували умови інтервального варіаційного ряду розподілу досліджених сільськогосподарських підприємств за обсягом капіталу. Це дає нам

підстави щодо розгляду впливу різних факторів на розмір капіталу та прибутковість підприємств (табл. 1).

Таблиця 1. Групування сільськогосподарських підприємств за обсягом капіталу

Групи підприємств за обсягом капіталу, тис. грн	Кількість підприємств	Середній розмір капіталу, тис. грн	Середній розмір операційних витрат, тис. грн	Середні розміри господарств	
				площа угідь, га	чисельність працівників, чол.
1 група до 10000	16	2881,8	2023,8	687	32
2 група 10001–20000	13	14682,8	4404,8	1113	51
3 група 20001–30000	10	24748,9	8268,3	1201	89
4 група 30001–40000	5	35637,4	25534,0	1591	83
5 група 40001–50000	1	42934,0	38221,0	2212	143
6 група понад 50000	5	57367,6	49322,8	3946	152
У середньому	50	19828,7	10076,6	1305	75

Джерело: власні дослідження.

Здійснене групування віддзеркалює взаємозв'язок між основними ресурсами сільськогосподарських підприємств: земельними, трудовими, матеріальними та фінансовими. Як показують результати групування, на фоні загальної тенденції вирізняється показник середньорічної чисельності працівників (групи 3 і 4), що є наслідком певних технологічних особливостей виробничих процесів підприємств, які передбачають різну потребу у персоналі. За показниками розміру капіталу та операційних витрат, з розрахунку на один господарюючий суб'єкт, спостерігається значний розрив між 1 і 2 групами (у 5,1 і 2,2 р., відповідно) та 3 і 4 (у 1,4 і 3,1 р., відповідно).

Таким чином, здійснивши укрупнення типових груп, а саме: 2 з 3, а також 4 з 5 і 6, отримаємо три основні групи досліджуваних підприємств. До першої групи інтервального ряду увійшли 32 % досліджених господарств. Це малі підприємства з незначною капіталозабезпеченістю. Друга група налічує 46 % досліджених господарств – це середні за обсягом капіталозабезпеченості підприємства. Третя група включає 22 % досліджених суб'єктів господарювання з великим (порівняно з іншими суб'єктами вибірки) обсягом забезпеченості як капіталом у цілому, так і розрізі усіх видів ресурсів.

Слід відмітити, що переважною частиною першої групи підприємств є приватні підприємства та фермерські господарства, тоді як у третій групі переважають господарські товариства та приватні підприємства, а також відсутні фермерські господарства та виробничі кооперативи. Це пояснюється певними особливостями підприємств різних організаційно-правових форм господарювання. Так, фермерські господарства характеризуються меншими потребами у виробничих ресурсах згідно з меншими масштабами виробництва, а також певними обмеженнями у залученні фінансових та матеріальних ресурсів.

Натомість, господарським товариствам притаманні ширші потреби і можливості капіталоутворення. Таким чином, подальший аналіз спрямовуватиметься за сформованими трьома групами: з малим, середнім та великим обсягом капіталу.

Сформований за рахунок раціонального розміщення сукупний капітал має забезпечувати задану віддачу у вигляді економічного ефекту. Але, при ефективному управлінні і раціональному використанні капіталу, створюється можливість отримання значно кращого ефекту, ніж за інших рівних умов. Результати ефективності роботи підприємства аналізують за показниками, що характеризують сторони його діяльності, їх вибір залежить від поставленої мети. Традиційно для такого аналізу вибирають узагальнюючі показники, зокрема, ряд показників рентабельності, а також показників ефективності використання окремих активів підприємств через показники продуктивності їх використання. Визначення тактичних цілей потребує контролю діяльності підприємства, тобто розрахунку показників ефективності функціонування окремих підрозділів або виробництва окремого виду продукції. Окрім того, діяльність підприємства можна аналізувати за економічними показниками, об'єднаними у групи, кожна з яких характеризує економічний потенціал підприємства, економічну ефективність, платоспроможність і фінансову стійкість.

Розрахунок показників економічного ефекту використання досліджуваними сільськогосподарськими підприємствами наявних ресурсів (табл. 2) підтверджує наявність загальної тенденції.

Таблиця 2. Результати господарської діяльності сільськогосподарських підприємств за групами вибірки

Групи підприємств за вартістю капіталу, тис. грн	кількість підприємств	Середні значення						
		чистий дохід, тис. грн	чистий прибуток, тис. грн	коэф. оборот-ності оборот-них активів	фондо-віддача	валова продукція за собіварт., тис. грн	коefficient заг. ліквідності	коefficient автономії
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 гр. – до 10000	16	1876,3	96,2	2,45	3,65	1876,3	1,99	0,71
2 гр. – 10001–30000	23	4586,9	1094,2	1,17	1,16	4586,4	1,66	0,54
3 гр. – понад 30000	11	21226,1	7673,0	1,01	1,40	14592,9	3,99	0,80
У середньому	50	7379,9	2152,9	1,09	1,39	7379,9	2,88	0,73

Джерело: власні дослідження.

Наведені показники економічної результативності господарювання досліджуваних підприємств дають підстави стверджувати про наявність такої закономірності: авансування у виробництво більшого капіталу призводить до

отримання більшого прибутку. Обсяг чистого доходу, з розрахунку на одне підприємство між господарствами 1 і 2 груп, різниться близько на 2700 тис. грн, між господарствами 2 і 3 групи – відповідно на 16600 тис. грн, тоді як середнє значення за сукупністю вибірки становить 7379,9 тис. грн. Значною мірою також виражена різниця між обсягом чистого прибутку, а саме: чистий прибуток підприємств 2 групи в 11,3 раза перевищує чистий прибуток підприємств 1 групи і в 7,1 раза менший ніж у підприємств 3 групи. Це засвідчує факт тісної залежності між обсягом авансованого капіталу та інтенсивністю його окупності.

Також слід відмітити, що ефективність використання основних засобів покращується зі збільшенням розміру капіталу підприємств. Поряд із цим, зміна оборотності оборотних активів не відповідає загальній тенденції, що є наслідком значної вартості наявних оборотних засобів у великих підприємствах. Це свідчить про значний фінансовий потенціал більших за розміром капіталу підприємств. Отже, більший за розміром авансований капітал генерує збільшення доходу та чистого прибутку підприємств, що є вагомим аргументом покращення їх фінансово-економічного стану, інвестиційної привабливості, а також розвитку соціальної політики. Така тенденція є притаманною підприємствам, які раціонально будують свою економічну, технологічну, екологічну та соціальну політику. Попри це, надмірне накопичення капіталу, спрямоване лише на одержання значної економічної вигоди власників, може призвести до зменшення рівня природної родючості землі як засобу виробництва та мінімізації у вирішенні екологічних й соціальних питань.

Оцінка економічної ефективності господарської діяльності за загальними показниками не забезпечує вимог засновників, інвесторів, кредиторів та інших користувачів інформації у повній мірі щодо фінансового стану підприємства, інвестиційної привабливості, можливості підвищення результативності діяльності з метою збільшення економічних вигод. Фінансово-економічний стан підприємства необхідно аналізувати з позицій короткострокової і довгострокової перспектив, тому що критерії його оцінки можуть бути різноманітні. Аналіз стану та використання фінансових ресурсів частіше всього здійснюють зі застосуванням коефіцієнтної методики, яка передбачає систему фінансово-економічних показників діяльності підприємств, а саме: платоспроможності, ліквідності, ділової активності тощо. Комплексна оцінка діяльності підприємств зі застосуванням коефіцієнтної методики у повній мірі забезпечує достатньою інформацією усіх її користувачів.

Фінансовий стан підприємств вибірки (табл. 2) характеризується показниками ліквідності та автономії (фінансової незалежності), які віддзеркалюють достатньо позитивну тенденцію фінансового стану господарств, у першу чергу, середнє за сукупністю значення коефіцієнта загальної ліквідності, що дорівнює 2,88 при нормативному значенні більше 1. Це свідчить про наявність високого рівня активів у всіх підприємств вибірки, що генерує ефект

високого рівня ліквідності. Коефіцієнт автономії характеризує ступінь незалежності підприємства від зовнішніх запозичень. Відібрана сукупність господарств має високе значення цього показника (при нормативному значенні більше 0,5), проте не прослідковується взаємозв'язок з розміром авансованого капіталу. При цьому, слід відмітити, що обидва коефіцієнти кращого значення набувають у підприємств 3 групи, що є підтвердженням виявленої загальної тенденції фінансової привабливості великих за обсягом капіталу підприємств.

Однак, коефіцієнт загальної ліквідності та фінансової незалежності підприємств 2 групи дещо нижчий, ніж у підприємств 1 групи. Причиною цього може бути те, що господарства зі середніми розмірами капіталу мають більшу поточну заборгованість за короткостроковими кредитами банків, оскільки мають ширші можливості щодо залучення кредитних ресурсів, ніж малі за розміром капіталу господарства.

Поєднання у фінансово-господарській діяльності власних, залучених та позичених ресурсів генерує отримання підприємством фінансового результату. Як правило, необоротні активи підприємств, у тому числі і основні засоби, формуються за рахунок власного капіталу, а фінансування надходження оборотних активів, як правило, здійснюється за рахунок короткострокових банківських позик та інших залучених ресурсів. При цьому, слід відмітити, що збільшення обсягів, вкладених у виробництво оборотних активів, забезпечить збільшення масштабів виробництва та зростання його доходності. Однак, різниця між рівнем рентабельності діяльності підприємства та вартістю позиченого капіталу може докорінно змінити кінцевий результат господарювання.

Прибуток – одна найбільш проста й одночасно складна економічна категорія. Одним з актуальних завдань сьогодення є використання сучасних методів ефективного управління прибутком. Головне завдання фінансово-господарської діяльності підприємства – формування додаткового прибутку у процесі залучення зовнішнього капіталу – реалізується різними методами. Одним з основних механізмів реалізації цього завдання є ефект фінансового лівериджу.

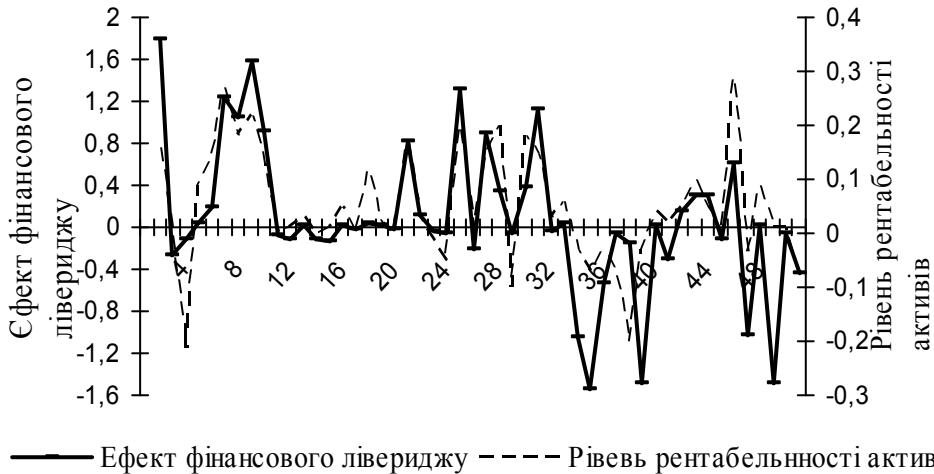
На думку І.А. Бланка, фінансовий ліверидж – це один з головних механізмів реалізації такого завдання фінансового менеджменту, як максимізація рівня рентабельності при заданому рівні фінансового ризику. Ефектом фінансового лівериджу він називає показник, який відображає рівень прибутку, що додатково генерується власним капіталом при різній частці використання позикових засобів [3, с. 182]. Автор пропонує розраховувати ефект фінансового лівериджу за формулою

$$\epsilon_{\text{ФЛ}} = (1 - C_{\text{III}}) * (KBP_A - ПК) * \frac{ЗК}{ВК}, \quad (2.1)$$

де $\epsilon_{\text{ФЛ}}$ – ефект фінансового лівериджу;

C_{III} – ставка податку на прибуток;

KBP_A – коефіцієнт валової рентабельності активів;
 ПК – середній розмір відсотків за кредит;
 ЗК – середня сума позикового капіталу;
 ВК – середня сума власного капіталу підприємства.

Рис. 3. Ефект фінансового лівериджу сільськогосподарських підприємств, проранжированих за розміром капіталу

Джерело: власні дослідження.

Розрахунок ефекту фінансового лівериджу для вибіркової сукупності сільськогосподарських підприємств Житомирської області дає нам підстави стверджувати про неефективне, використання позикового капіталу у переважній більшості досліджуваних підприємств (рис. 3). Від'ємне значення даного показника свідчить про зниження рентабельності активів, що є наслідком високих відсоткових ставок за використання кредитних ресурсів. Наочне сприйняття свідчить про наявність у кожній з груп підприємств за розміром капіталу, що мають помітно високі значення ефекту фінансового лівериджу.

Це свідчить про можливість примноження рентабельності активів за рахунок ефективного використання позичених коштів у будь-якого підприємства вибірки, незалежно від розміру капіталу. При цьому, слід відмітити, що більші за розміром капіталу підприємства мають кращі можливості ефективного використання позикових коштів. Це підтверджується і значенням показника загального фінансового лівериджу, а саме – у більшості великих за розміром капіталу господарств цей показник має переважно позитивне значення.

У межах вищесформованих за обсягом капіталу груп виділено підгрупи підприємств з ефективним використанням позикового капіталу (значення показника ефекту фінансового лівериджу позитивне) і підгрупи з неефективним використанням (значення показника ефекту фінансового лівериджу від'ємне). Для підтвердження твердження щодо взаємозв'язку показника ефекту фінансового лівериджу з результативністю господарювання проаналізовано ефективність використання авансованого основного та оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств (табл. 3).

Аналізуючи показники використання основних засобів, слід відмітити певну тенденцію, характерну відповідним показникам у досліджуваній вибірці сільськогосподарських підприємств: зі збільшенням розміру капіталу спостерігається зростання фондозабезпеченості та фондоозброєності підприємств, а також рівня рентабельності авансованого капіталу. Проте мають місце і певні винятки. Зокрема, показник фондівдачі у 2-й та 3-й групах підприємств помірно зростає, а найбільше його значення у підприємств 1-ї групи підгрупи б) є наслідком занадто низької залишкової вартості основних засобів.

Таблиця 3. Показники ефективності використання авансованого капіталу сільськогосподарських підприємств Житомирської області

Підгрупи підприємств за показником загального ефекту фінансового лівериджу, %	Кількість підприємств	Фондо-віддача, грн	Фондо-забезпеченість, тис. грн/га	Фондоозброєність, тис. грн/чол.	Оборотність оборотних засобів	Рентабельність авансованого капіталу, %
1	2	3	4	5	6	7
<i>1 група за розміром капіталу до 10000 тис. грн</i>						
а) від'ємне значення	10	1,05	0,47	11,15	2,41	-10,2
б) позитивне значення	6	3,95	0,96	19,04	2,52	4,7
У середньому за 1 групою	16	3,65	0,78	16,38	2,45	-7,5
<i>2 група за розміром капіталу від 10001 до 30000 тис. грн</i>						
а) від'ємне значення	11	0,98	2,05	34,58	0,98	9,8
б) позитивне значення	12	1,20	2,79	53,93	1,25	11,9
У середньому за 2 групою	23	1,16	2,42	43,11	1,17	11,2

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

<i>3 група за розміром капіталу понад 30000 тис. грн</i>						
а) від'ємне значення	4	1,38	3,08	84,12	0,88	11,3
б) позитивне значення	7	1,43	3,65	98,26	1,36	20,6
У середньому за 3 групою	11	1,40	3,45	92,45	1,01	15,2
У середньому за вибіркою	50	1,39	2,51	56,97	1,09	13,3

Джерело: власні дослідження.

Високі показники фондозабезпеченості більшості господарств пояснюються високою вартістю наявних основних засобів. Адже, більшість реорганізованих шляхом укрупнення сільськогосподарських підприємств мають на балансі більш сучасні, а відповідно, і дорожчі за вартістю основні засоби. Попри це, деякі дрібні господарства мають на балансі основні засоби амортизаційний строк яких вже майже вичерпано, або які не використовуються у господарській діяльності, а продати їх не має можливості. Така ситуація призводить до спотворювання показників економічного та фінансового стану, а також спричиняє заморожування певної частини капіталу в законсервованих засобах, що, відповідно, не приносить віддачі.

Наведений аналіз показника фондоозброєності у виділених групах підприємств має чітко виражену тенденцію, а саме – зі збільшенням розміру капіталу прослідковується зростання середнього значення фондоозброєності.

Основним показником, який відображає ефективність використання оборотних активів, є їх оборотність. У результаті аналізу оборотності виявлено, що у середньому за вибіркою оборотність оборотних засобів дещо вища від еталонного його значення (1 – для сільськогосподарських підприємств). При цьому, слід відмітити, що найкращі результати досягли підприємства 1-ї групи підгрупи б (завдяки результатам господарювання СТОВ «Гладковицьке» та ПСП «Пролісок»). Така тенденція є наслідком незначної вартості оборотних активів малих за обсягом капіталу підприємств.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Ефективне використання капіталу підприємств полягає в економічних вигодах, які отримує як підприємство в цілому, так і його власники та працівники. Для об'єктивнішої оцінки зазначеного процесу, поряд із показниками рентабельності, доцільно розраховувати показники фінансової стійкості та визначати тенденції показників зазначених груп. Наближено однакові тенденції значень показників рентабельності і фінансової стійкості є ознаками ефективного використання капіталу підприємства. Дослідження доводять, що чим вищий розмір капіталу підприємства, тим більша імовірність ефективного використання позикових коштів, оскільки у другій половини

господарств вибірки (з вищим капіталобезпеченням) спостерігається переважно позитивне значення показника загального фінансового лівериджу.

Реалізація моделі оптимізації структури капіталу з метою забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств становить перспективу подальших досліджень.

Література

1. *Баканов М. И.* Теория экономического анализа: учебник / *М. И. Баканов, М. В. Мельник, А. Д. Шеремет* // – Изд. 5-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во «Финансы и статистика», 2006. – 536 с.
  2. *Білик М. Д.* Фінансовий аналіз : навч. посібн. / *М. Д. Білик, О. В. Павловська* // – К. : Вид-во КНЕУ, 2005. – 592 с.
  3. *Бланк И. А.* Управление формированием капитала / *И. А. Бланк* // – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002 – 512 с.
  4. *Мних С. В.* Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства: монографія / *С. В. Мних, А. Д. Бутко, О. Ю. Большакова* та ін. // – К. : Вид-во КНТЕУ, 2005. – 230 с.
  5. *Мочерний С. В.* Економічна енциклопедія: У 3 т. Т.1/редкол.: *С. В. Мочерний* (відп. ред.) та ін. // – К.: Вид. центр «Академія», 2002. – 950 с.
  6. *Новашина Т.С.* Финансовый анализ: учебн. пособ. / *Т.С. Новашина* // – М. : Изд-во МФПА, 2005. – 192 с.
  7. *Савицька Г. В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібн. / *Г.В. Савицька* // – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во «Знання», 2005. – 662 с.
  8. *Хорунжий М. Й.* Організаційно-економічні трансформації у сільськогосподарському виробництві в процесі його капіталізації / *М. Й. Хорунжий* // Економіка АПК. – 2005. – №10. – С.51–57.
  9. *Шадріна Г. В.* Теория экономического анализа : учебник / *Г.В. Шадріна, Е. Г. Озорніна* // – М. : Изд-во ММИЭИФП, 2003. – 105 с.
  10. *Швиданенко Г. О.* Управління капіталом підприємства навч. посібн. / *Г. О. Швиданенко, Н. В. Шевчук* // – К. : Вид-во КНЕУ, 2007. – 440 с.
-
-